

СТАНОВИЩЕ

от проф. д-р Кремена Георгиева Борисова-Маринова,
Институт за изследване на населението и човека при БАН, департамент „Демография“,
секция „Икономическа и историческа демография“
член на научно жури в конкурс за заемане на академична длъжност „ПРОФЕСОР“,
утвърдено с решение на НС прот. № 3 от 20.03.2019 г., и със
заповед на Директора № 78 от 25.03.2019 г.,
обявен от Института за икономически изследвания при БАН
в ДВ, бр. 8 от 25.01.2019 г.

I. Обща оценка на кандидата за неговата научноизследователска дейност.

Научната дейност на доц. д-р Ирена Кирилова Зарева-Зафирова, единствен кандидат за участие в конкурса, включва представените 21 научни публикации и работа по множество изследователски проекти, включително 8 научноизследователски проекта, от които 7 национални и 1 международен, след избора ѝ за доцент. Шест от посочените проекти са завършени и резултатите от тях са публикувани в монографии и два са текущи, на един от които тя е ръководител.

На основата на приложените от доц. д-р Ирена Зарева-Зафирова документи и доказателства и личните ми впечатления от нея мога да посоча следните главни приноси моменти в нейната научноизследователска дейност:

Първо, тематиката на научноизследователската дейност на доц. д-р Ирена Зарева-Зафирова през периода 2012-2019 г. покрива напълно обявеното по конкурса професионално направление 3.8. Икономика „Човешки капитал – образование, миграция“. Представените публикации и научни резултати показват активната, богатата и задълбочена научна дейност на кандидата по конкурса. Участието в редица научноизследователски проекти ѝ дава възможност да се включи непосредствено в развитието на научни групи от изследователи, занимаващи се с проблематиката в теоретичен и практико-приложен аспект. Основните публикации по проектите, в които участва, са избрани за значителни постижения на ИИН на БАН и са включени в Годишните отчети на БАН за различни години от периода 2013-2018 г., което е висока оценка на тяхната научна значимост.

Второ, в своето развитие като изследовател доц. д-р Ирена Зарева-Зафирова допринася много за съвременното и детайлно изследване на човешкия капитал в сферата на образованието в страната – като се има предвид превръщането му в основна движеща сила на икономическия растеж и социалния прогрес в съвременността. Тя работи системно и последователно върху това и отразява получените резултати в научните си трудове, като изследва различни конкретни проблеми на формирането, функционирането или използването на човешкия капитал в образованието, на факторите и средата, в която той функционира, на количествените и качествени характеристики на продукта на системата за образование в страната. Изключително актуални и навременни за страната са и нейните изследвания в областта на връзките между образованието и миграционните процеси като се вземат предвид, от една страна, бързо променящите се условия и усложняващите се механизми на съвременното общество, от друга – засилващата се конкуренция между развитите (и не само) страни за привличане на работна сила, а от трета – тенденциите на възпроизводство на населението на страната и перспективите за неговото развитие в бъдеще.

Трето, в научните изследвания на кандидата, включително емпиричните проучвания, неизменно присъства ориентация към практическата приложимост на получените научни резултати – по отношение на състоянието и на перспективите на развитието на човешкия капитал, на използването му, на системата на образование, на ефектите и въздействията на прилаганите политики в тези области.

Четвърто, научните резултати и приноси на доц. д-р Ирена Зарева-Зафирова имат методологичен и научно-приложен характер и са постигнати чрез апробирането и предлагането на подходящи методи и подходи при изучаване на изследваните явления и процеси.

Пето, авторът има ясен и точен изказ, а методологическите и практико-приложни части демонстрират компетентността и научната прецизност на кандидата по отношение на изследваните и интерпретирани явления, процеси и решения.

Шесто, заслужено значение трябва да се отдаде на образователната, експертна и управленска работа на кандидата – участия, свързани с обучението на докторанти, пост-докторанти и студенти; експертни оценки, становища и рецензии; участие в редица специализирани работни групи и експертни съвети; и др. Доц. д-р Ирена Зарева-Зафирова има и богат научно-организационен и управленски опит в ролята ѝ на Научен секретар на секция „Макроикономика“ и на ИИИ-БАН, на заместник-директор на ИИИ-БАН, член на организационни комитети за подготовка на научни форуми, член на редакционната колегия на специализирано научно издание.

Всичко това ми дава основание да приема, че представените за оценяване публикации напълно покриват по съдържание тематиката на професионалното направление „Човешки капитал – образование, миграция“, по което е обявен конкурсът.

II. Количествена оценка на съответствието с минималните наукометрични национални изисквания и изискванията на Правилника на ИИИ при БАН.

За целите на конкурса доц. д-р Ирена Зарева-Зафирова е представила за оценка 21 научни публикации (които не повтарят представените за придобиване на образователната и научна степен „доктор“ и за заемане на академичната длъжност „доцент“). От тях: хабилитационен труд (равностойна публикация) с обем 125 стандартни страници, 2 монографии (равностойни публикации) с обем 330 стр., 5 глави в колективни монографии с обем 153 стр., 10 студии (вкл. 4 публикувани в сп. Икономически изследвания, индексирани в SCOPUS) с общ обем 251 стр., 2 статии, публикувани в редактирани колективни томове, с обем 33 стр. и една публикувана книга на основата на защитен дисертационен труд с обем 386 страници.

От представените публикации 20 са самостоятелни и 1 е в съавторство (№ 16 – студия в нереферирано списание с научно рецензирани), което е коректно и точно отразено в документите на кандидата. Пет от представените за оценка научни трудове (№ 5, 8, 8, 19 и 21) с общ обем от 177 страници са на английски език, а две са електронни издания (№ 3 в серията електронни книги на ИИИ-БАН, реферирани в RePec и № 21 със съответния DOI – в Швейцария), което дава възможност на по-широка специализирана публика да се запознае с достигнатите от кандидата научни резултати.

Всички монографии (равностойни публикации) на кандидата са публикувани от Академичното издателство „Проф. М. Дринов“. Всички представени публикации са в списания от Списъка на НАЦИД на съвременните български научни издания или от Националния референтен списък на НАЦИД или в монографии и колективни томове, включени в Националния регистър на издаваните книги в България, и изданията, в т.ч. и електронните, притежават ISBN, съответно ISSN.

Представените за оценка публикации се разпределят по показатели 3-5 и 7-10 като покриват напълно (група В – 100 т.) или надхвърлят значително (група Г – 657,5 т. при изискване за 250 т.) минималните наукометрични изисквания и изискванията на ИИИ-БАН за заемане на академичната длъжност „професор“. Изпълнението на останалите групи наукометрични показатели също надхвърля значително минималните изисквания: група А- 50 т., група Д – 775 т. при изискване за 150 т., група Е – 140 т. при изискване за 100 т. Следва да се отбележи значителният брой цитирания – общо 88, от които 18 в научни издания, индексирани в SCOPUS.

Следователно, изпълнението на всички групи показатели като количество надхвърля значително минималните наукометрични изисквания и изискванията на ИИИ-БАН за заемане на академичната длъжност „професор“.

III. Оценка на резултатите и научния принос на кандидата.

Научните резултати и приноси на кандидата представляват по моя преценка обогатяване на съществуващи знания (доказване с нови изследвания на съществени страни на съществуващи научни области, теории, проблеми и хипотези, получаване и доказване на нови факти) и формулиране на аргументирани препоръки за формиране и последователно прилагане на политики по отношение на човешкия капитал. Посъществените приноси в научната продукция на доц. д-р Ирена Зарева-Зафирова са в три основни направления:

В направлението „Човешки капитал в образованието“:

- Направена е теоретична оценка на състоянието на човешкия капитал в образователната система на България като са изведени определящите количествени и качествени характеристики и са систематизирани главните дисбаланси във всяка фаза от неговото възпроизводство.
- Установени са зависимости между формулираните проблеми на възпроизводство на човешкия капитал в образованието и факторите, които го обуславят, и е обоснована връзката между средата, в която функционира той, и резултатността и качеството на неговата дейност.
- Аргументирана с необходимите доказателства е тезата, че условията, в които функционира човешкият капитал в образованието в България водят в по-голяма степен до недостатъчно високи резултати от неговата дейност отколкото неговото качество.
- Формулирани са политики и конкретни мерки за развитие и съхранение на човешкия капитал на страната в образованието на основата на оценка на правната рамка, осигуряваща развитието на човешкия капитал в образование, оценката на финансовата осигуреност на образователната система и на системата за професионално развитие на преподавателите.

В направлението „Формиране и използване на човешки капитал“:

- Направена е оценка на системите за висше образование в страните от Югоизточна Европа и са идентифицирани техните общи черти и специфики спрямо Европейското пространство за висше образование.
- Обоснована е тезата, че значителното нарастване на броя на висшите учебни заведения в страните от Югоизточна Европа създава не само предпоставки за разширяване на образователните услуги, но и условия за влошаване на качеството на образованието поради недостиг на преподаватели, неефективно използване на преподавателския персонал и

неефективност на институционалната структура на образователната система.

- Направена е оценка на дейността човешкия капитал в образованието в България като са систематизирани положителни и отрицателни аспекти на формирането и използването му в европейски контекст и по отношение на променящите се икономически условия, параметри на търсенето на работна сила, сложилите се тенденции на развитие на демографските процеси и условията за мобилност на учащите се и хората в ЕС.
- Аргументирана е тезата за неадекватно използване на човешкия капитал в България като са дефинирани и систематизирани основни фактори, водещи до констатираните несъответствия. Формулирани са основни направления и конкретни препоръки за подобряване участието на лицата от младите и високите възрастови групи на пазара на труда, както и за повишаване на реализацията и нейната адекватност на полученото образование на младите специалисти с висше образование на пазара на труда.

В направление „Външна миграция и човешки капитал“:

- Систематизирани са теоретични рамки и концепции за същността на миграционните политики и тяхната роля и ефекти върху човешкия капитал и е доказано, че миграционната политика представлява обща рамка, влияеща значително върху избора на дестинация, размера и насочеността на миграционните потоци и върху интеграцията на мигрантите.
- Доказана е ролята на миграционната политика като детерминанта на външната миграция, особено по отношение на имиграцията, въпреки определящото значение на социално-икономическите фактори.
- Идентифицирани са логически и причинно-следствени връзки между социалните неравенства между страните и вътре в изпращащите страни, като детерминанти на миграционното поведение, и емиграцията. Направена е оценка на влиянието на външната миграция в страната върху икономическата активност, работната сила, пазара на труда и потенциала за иновационно развитие на България.
- Направена е оценка на политиката на държавата по отношение на имигрантите (вкл. завръщането на български мигранти) и тяхната интеграция в страната. Разработена е концепция за изграждане на система от политики за задържане в страната и насърчаване завръщането на български емигранти.

Посочените приноси моменти в публикациите на доц. д-р Ирена Зарева-Зафирова са много добра теоретична и методологическа основа за по-нататъшно обогатяване на теорията за човешкия капитал, за емпирични анализи и за извеждане на препоръки при изследване на формирането и използването на човешкия капитал в дългосрочен план и са подходящи за ползване както от учени, изследователи и докторанти, така и от политици и ръководители в институциите на публичната администрация, ангажирани с решаването на проблеми в областта на човешкия капитал, образованието и външните миграции.

Цялостното научно творчество на доц. д-р Ирена Зарева-Зафирова доказва, че тя познава много добре предметната област в професионалното направление, темите са разработени с необходимата научна прецизност, като напълно приемам приложената справка за научните приноси на трудовете, представени за оценяване.

IV. Оценка на оригиналността на представените трудове и на достоверността на представените научни данни.

Представените научни трудове за участие в конкурса от доц. д-р Ирена Зарева-Зафирова по моя преценка са оригинални разработки на автора и не съдържат плагиатство.

Представените от доц. д-р Ирена Зарева-Зафирова научни данни са точни и достоверни.

V. Критични бележки и препоръки (включително оценка на тяхното влияние върху качеството на представената научна и научно-приложна продукция).

Нямам.

VI. Заключение.

Постигнатите значими научни резултати, съществените научни приноси, оригиналността на представените за оценка публикации и достоверността на представените научни данни, както и цялостната научноизследователска дейност на кандидата по конкурса, които я представят като утвърден учен с висока квалификация и професионализъм, са основанията за моята категорична положителна оценка, че доц. д-р Ирена Зарева-Зафирова напълно отговаря на съвкупността от критерии и показатели за заемане на академичната длъжност „професор“ съгласно изискванията на нормативната уредба и на Правилника на Института за икономически изследвания при БАН.

Дата: 30.04.2019 г.

Член на журито:

(проф. д-р Кремена Борисова-Маринова